

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston strategiasuunnitelma vuosille 2007-2009

1 Aikaisempien strategioiden painopisteet.....	1
2 Perustehtävät toimintakaudella 2007–2009	1
3 Toimintaympäristön muutos 2006–2010	2
4 Tavoitteina hyvien tutkimuseettisten käytäntöjen edistäminen ja palvelujen monipuolistaminen.....	3
5 Yleiset toimintaperiaatteet.....	4

Strategiakaudella 2007–2009 Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto edistää eri tavoin tutkimusaineistojen keruun, arkistoinnin ja jatkokäytön hyviä tutkimuseettisiä käytäntöjä. Lisäksi tietoarkisto monipuolistaa perustehtäviinsä liittyvää palvelutarjontaa. Kaikkea kehittämistyötä tukee aktiivinen yhteistyö alan kotimaisten, ulkomaisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.

1 Aikaisempien strategioiden painopisteet

Tietoarkiston ensimmäiset toimintavuodet 1999–2000 olivat aktiivista perusinfrastruktuurin pystyttämisen ja palveluista tiedottamisen aikaa.

Ensimmäisen strategiakauden 2001–2003 tavoitteena oli vakiinnuttaa tietoarkiston peruspalvelujen käyttö luontevaksi osaksi tiedeyhteisön toimintaa. Tässä onnistuttiinkin hyvin: sekä aineistovaranto että aineistojen jatkokäyttö kasvoivat jatkuvasti. Aineistojen arkistoinnin ei voi kuitenkaan sanoa vielä olevan täysin luonteva osa suomalaista tutkimuskulttuuria, sillä tutkijat tarjoavat aineistojaan omaaloitteisesti arkistoitavaksi vain harvoin.

Strategiakaudella 2004–2006 tietoarkisto on peruspalvelujensa lisäksi tuottanut oppimateriaalia sekundaariaineistoilla tehtävän tutkimuksen ja opetuksen käyttöön. Oppimateriaalin nivominen osaksi yliopistollista opetusta ja tutkimusta jatkuu vuoden 2006 jälkeenkin.

Strategiakauden 2007–2009 tavoitteet tukevat aikaisempia tavoitteita.

2 Perustehtävät toimintakaudella 2007–2009

Tietoarkiston perustehtäviä ovat tutkimusaineistojen

- hankkiminen arkistoitavaksi
- luovutus- ja käyttöehtojen yksilöinti ja valvonta
- tarkistaminen, korjaaminen ja muokkaus arkistointia koskevien ohjeiden ja säännösten mukaisesti
- säilyttäminen ja käyttökuntauisuuden ylläpito
- sisällön, keruun ja aineistoihin liittyvien muiden ominaisuuksien kuvailu ja näitä koskevien tietojen siirtäminen aineistotietokantoihin
- jatkokäyttöön toimittaminen
- muu käyttäjäpalvelu.

Perustehtäviensä ohella FSD voi

- kehittää ja ylläpitää toimintaansa liittyviä muita tietokantapalveluja
- tehdä ehdotuksia tutkimusaineistojen dokumentointia koskeviksi kansallisiksi standardeiksi
- organisoida alansa liittyvää tutkimusta ja opetusta
- hankkia tutkimusta ja opetusta tukeville tietopalveluille rahoitusta
- harjoittaa alansa liittyvää julkaisutoimintaa
- liittyy tehtäviinsä tarkoituksenmukaisiksi katsottuja muita toimintoja.

Tietoarkisto toteuttaa tehtäviään aktiivisella yhteistyöllä alan kotimaisten, kansainvälisten ja eri maiden kansallisten toimijoiden kanssa.

3 Toimintaympäristön muutos 2006–2010

Tiedossa on joitakin lähitulevaisuuden kansainvälisen toimintaympäristön muutoksia, jotka on hyvä ottaa huomioon tietoarkiston toiminnan suuntaamisessa. Erittäin tärkeä on OECD:n jäsenmaiden tammikuussa 2004 allekirjoittama julistus Open Access to Research Data from Public Funding, jonka toimeenpanon muotoja koskevaa päätöstä OECD on kysytellyt vuosina 2005–2006. Suomessa on tähän mennessä toteutettu kaksi valmistelemaa kyselyä julistuksen toimeenpanosta. Kyselyihin ovat vastanneet keskeiset julkisrahoitteisia tutkimusaineistoja tuottavat tutkimusorganisaatiot.

Euroopan unionissa on vireillä tutkimusinfrastruktuureihin liittyviä tiekarttahankkeita (ESFRI), joiden tavoitteena on vahvistaa EU:n tutkimusympäristöjen kilpailukykyä. Yhteiskuntatieteet ovat päässeet muutama vuosi sitten tämän ns. infrastruktuurirahoituksen piiriin. Esimerkiksi eurooppalaisten data-arkistojen kattojärjestön CESSDAn hankkeet ovat saaneet rahoitusta.

Eurooppalaiset tietoarkistot ovat myös tiivistämässä yhteistyötään. Tämä liittyy osin mahdollisuuksiin hakea yhdessä EU-rahoitusta, mutta myös yleiseen tarpeeseen harmonisoida aineistojen säilyttämisen, dokumentoinnin ja saatavuuden periaatteita. Sekä CESSDAn www-sivut, yhteinen eurooppalainen aineistotietokanta ja tutkimusaineistojen kuvailuformaatti DDI uudistuvat merkittävästi lähivuosina.

Kansainvälisten yhteistietokantojen vahvistuminen lisääkin suomalaisten tutkimusaineistojen kysyntää ulkomailla. Viime vuosina noin viidennes tietoarkiston toimittamista aineistoista on mennyt ulkomaille, mutta osuus kasvanee edelleen. Globalisoitumisen myötä vertailevaa tutkimusta tehdään entistä enemmän myös Suomessa, jolloin suomalaistutkijoidenkin tiedontarve ulkomaisista ja kansainvälisistä aineistolähteistä kasvaa.

Edellä mainittu OECD:n Open Access -julistus vaikuttaa merkittävästi myös kotimaiseen toimintaympäristöön. Julistuksen kansallinen toimeenpano on mahdollista aloittaa tehokkaasti vuonna 2007. Tietoarkiston on hakenut opetusministeriöltä asian valmistelua varten rahoitusta Datafoorumi-hankkeen nimellä. Hankkeen toteutuessakin sen edistyminen riippuu hyvin monien toimijoiden linjauksista ja aktiivisuudesta, mihin tietoarkisto tai edes opetusministeriö eivät voi suoraan vaikuttaa.

Kansallisesta näkökulmasta olennaista on myös yhteistyön syveneminen sähköisten aineistojen pitkäaikaissäilytyksessä. Kansallisarkisto, Helsingin yliopiston kirjasto,

Elokuva-arkisto, Tieteellisen laskennan keskus CSC ja tietoaarkisto jättivät vuoden 2005 lopulla opetusministeriölle muistion, jossa ehdotetaan laajaa hanketta sähköisten aineistojen pitkäaikaissäilytyksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Suomalaisten yliopistojen yhteistyö tiivistyy lähivuosina joidenkin toimintojen osalta. Esimerkiksi Suomen virtuaaliyliopiston kehittyminen tarjoaa uuden kanavan, jota kautta tietoaarkiston palveluja voidaan kytkeä yliopisto-opetukseen. Tietoaarkiston toiminnan kannalta keskeistä olisi yliopistojen käyttäjätunnukset omaavien henkilöiden valtakunnallinen rekisteröinti- ja autentikointimahdollisuus. Toteutuessaan se mahdollistaisi tietoaarkiston palvelujen online-käytön.

Myös yhteiskunnallisten ilmiöiden pitkäaikaisseurannan tarve kasvaa, mikä lisää kiinnostusta tietoaarkistossa jo nyt oleviin, pitkittäistutkimuksen mahdollistaviin tutkimusaineistoihin. Lisäksi tutkimuseettisten näkökohtien merkitys korostuu kaikissa tieteellisen tutkimuksen vaiheissa.

Aineistojen hankkiminen arkistoitavaksi helpottunee lähivuosina. Yliopistojen laadunvarmistusjärjestelmiin voidaan sisällyttää tutkimusaineistojen elinkaaren hallintaa koskevia ohjeita. Myös OECD:n ajama tutkimusaineistojen avointa saatavuutta tukeva politiikka tukee aineistojen arkistointia. Lisäksi useita varttuneita tutkijoita jää lähivuosina eläkkeelle, jolloin heidän kokoamiaan aineistoja on mahdollista saada tietoaarkistoon arkistoitavaksi.

4 Tavoitteina hyvien tutkimuseettisten käytäntöjen edistäminen ja tietopalvelujen monipuolistaminen

Toimintaympäristön muutokset antavat mahdollisuuksia *hyvien tutkimuseettisten käytäntöjen edistämiseen ja aineistojen arkistoinnin tehostamiseen*. Tietoaarkiston perustoimintojen vakiintuminen antaa puolestaan mahdollisuuden yksikön tarjoamien *palvelujen monipuolistamiseen*.

Tietoaarkisto tarjoaa ohjeistusta tieteen avoimuutta turvaavien ja aineiston jatkokäytön mahdollistavien tutkimussuosituksen ja -sopimusten tekoon. Lisäksi tietoaarkisto pyrkii saamaan arkistointisuosituksia ja -velvoitteita julkisrahoitteisten tutkimusaineistojen rahoituspäätöksiin. Yksittäisille tutkijoille ja tutkijaryhmille tietoaarkisto jakaa tietoa tutkimusaineistojen elinkaaren hallinnasta ja tutkimuseettisistä kysymyksistä.

Hyvien tutkimuseettisten käytäntöjen edistämisessä hyödynnetään tietoaarkiston oppimateriaalihankkeen julkaisuja. Lisäksi järjestetään tutkimusaineistojen hallintaan liittyvää koulutusta ja edistetään tutkimusaineistoja kokoavien ja käyttävien toimijoiden yhteistyötä ja verkostoitumista.

OECD:n Open Access -politiikkaa toteuttavassa Datafoorumi-hankkeessa pyritään luomaan yliopistojen, valtion tutkimuslaitosten, tutkimusrahoittajien sekä muiden tutkimus- ja muistiorganisaatioiden yhteinen toiminta- ja keskustelufoorumi. Toteutuessaan foorumi kehittäisi ratkaisu- ja rahoitusmalleja tutkimusaineistojen saattamiseksi nykyistä avoimemmin ja tehokkaammin tieteellisen tutkimuksen käyttöön. Hankkeen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä työtä.

Koska tutkimusaineistojen elinkaaren hallinta ja aineiston mahdollisen arkistoinnin ja jatkokäytön suunnittelu on oleellinen osa hyvää tieteellistä käytäntöä, on oletettavaa, että aineistojen arkistointi lisääntyy. Arkistoinnin tehostuminen edellyttää sekä tietoarkiston sisäisten arkistointiprosessien kehittämistä että aineistoja keräävien tahojen aktiivisuutta aineistojen dokumentoinnissa ja arkistoon luovuttamisessa.

Perustoimintojen vakiintumisen myötä on mahdollista monipuolistaa tietoarkiston tarjoamia palveluja sekä sisällöllisesti että uusien palvelumuotojen avulla.

Tietoarkiston toimintaa voidaan laajentaa muidenkin kuin yhteiskuntatieteellisten tutkimusaineistojen arkistointiin, esimerkiksi kasvatus- ja terveystieteellisten aineistojen arkistointiin. Erilaisten aineistotyyppien osalta monipuolistaminen pitää sisällään myös kvalitatiivisten tutkimusaineistojen arkistoinnin vahvistamisen.

Uusilla palveluilla helpotetaan arkistoitujen aineistojen käyttöä, esimerkiksi tarjoamalla asiakkaille mahdollisuus saada aineistot omalle koneelleen suoraan verkosta. Lisäksi kehitetään tutkimusmenetelmien opetukseen suunnattuja verkkopalveluja ja helpotetaan pitkittäis- ja vertailututkimusaineistojen käyttöä.

5 Yleiset toimintaperiaatteet

Kauden 2007–2009 toiminnalliset tavoitteet yksilöidään vuosittaisissa toimintasuunnitelmissa. Perustehtävistä tärkeimpiä ovat arkistoitujen aineistojen tehokas ja huolellinen säilytys ja käyttökuntoisuuden ylläpito, tietoarkiston toiminnan tietoturvallisuudesta huolehtiminen ja asiakaspalvelun laadun takaaminen.

Tietoarkiston palvelut pidetään mahdollisimman tasapuolisesti kaikkien käyttäjien saatavilla riippumatta heidän toimipaikastaan tai tehtävistään akateemisessa tiedeyhteisössä. Aineistojen arkistointi ja toimittaminen jatkokäyttöön säilytetään maksuttomina.

Tietoarkiston aineistoihin liittyviä tietopalveluja kehitetään yhteistyössä kotimaisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Erityisen tärkeää on eurooppalainen arkistoyhteistyö.

Strategiakaudella pyritään myös vahvistamaan perustehtävien menestyksellisen toteuttamisen edellyttämiä valtakunnallisia institutionaalisia tukitoimia. Open Access -hankkeen ja tutkimuseettisen koulutustoiminnan sisältö ja resurssit vaikuttavat keskeisesti tietoarkiston rooliin ja statukseen strategiakaudella 2007–2009. Jos aineistojen arkistoinnille saadaan selvästi nykyistä vahvempi institutionaalinen tuki, arkistoitavien aineistojen määrä kasvaa.

Toiminnan kulmakivi on asiantunteva henkilökunta. Henkilökunnalta edellytetään hyvää yhteistyötä tutkijoiden kanssa, yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tuntemusta ja perehtyneisyyttä alan kehittyviin tallennus- ja kuvailuformaatteihin. Asiantuntemuksen ylläpito edellyttää panostusta henkilöstökoulutukseen ja aktiivista osallistumista tietoarkistojen kansainväliseen yhteistyöhön.

Tietoarkisto noudattaa kaikessa toiminnassaan hyviä tutkimuseettisen käytännön periaatteita.